

בס"ד, אדר ב' תשפ"ב

דבר תורה לפרשת שמיני- פרשת פרה – ד"ר טובה גנזל

השבת פרשת פרה קוראים למפטיר את תחילת פרשת חוקת בספר במדבר. קריאה זו עוסקת בלקיחת פרה אדומה תמימה, שחיטתה, שריפתה וערבוב אפרה במים על מנת להזות על הטמאים ולטהרם. טהרה זו היתה נצרכת לקראת פסח, לקראת העליה לרגל.

ההפטרה לפרשת פרה במחציתו השניה של פרק לו בספר יחזקאל פותחת בטומאת העם: "בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרךכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרךם לפניי, וממשיכה בטהרתו: "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מפל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מפל טמאותיכם ומפל גלוליתכם אטהר אתכם".

כך גם המפטיר וגם ההפטרה עוסקים בטומאת העם וטהרתו. שתי טומאות הן. פרשת חוקת עוסקת בטומאת הגוף, טומאת מת, ממנה יכול האדם להיטהר באמצעות אפר פרה אדומה; ואילו ביחזקאל מדובר על טומאה (שאינן לה אח ורע בתנ"ך כולו) הנגרמת כתוצאה מחטאי העם. החטאים שאותם מתאר הנביא בנבואתו קשורים בעבודה זרה, וכוללים את עבודת הגילולים, השיקוצים והעברת הבנים באש. לטומאה כזו לא מתוארות בתורה דרכי טהרה. ובכל זאת יחזקאל מנבא על תיקון לטומאת העם הזו, באמצעות זריקת מים טהורים על העם בידי ה', בדומה לזריקת מי אפר הפרה האדומה הנעשית על ידי הכהן. חשיבותה של השוואה זו מצוי בדגש כי טומאת העם כה חמורה עד שהיא מושווה לטומאה בתורה, המצריכה הליך טהרה מקיף. ייחודם של שני מקרים אלו הוא בכך שאין האדם או העם יכולים להיטהר באופן עצמאי, והם נזקקים למישהו אחר על מנת להיטהר. יחזקאל לא מנבא על חזרה בתשובה אלא על טהרה אלוקית מבלי שהעם משנה ממעשיו! העם חילל את שם ה' בגויים, ועתה ה' פועל על מנת לקדש את שמו שחולל.

יש לשים לב שהשוואה בין טקסי הטהרה הללו אינה מלאה. הן במדבר (בפרק ח ובפרק יט), והן ביחזקאל הטקסים הם טקסי טהרה, והפעולה המטהרת כוללת מים. אך שני פעלים בעלי משמעות שונה משמשים לתיאור השלכת המים: במדבר השימוש במים נעשה באמצעות פעולת 'הזאה', ואילו ביחזקאל המים נזרקים על העם. בכך מודגשת נקודה נוספת והיא הפאסיביות של האדם.

נבואה זו בספר יחזקאל היא נדבך מרכזי בנבואת ארוכה המוקדשת לתקומת העם והחזרתו לארצו, נבואת תקומה המפורטת ביותר בכל ספרי הנבואה. היא מתארת את שיבתו לארצו, הפרחת השממה, חזון שבו העצמות היבשות קמות לתחיה, איחודם מחדש של כל שבטי ישראל, מלחמת גוג מארץ המגוג, ולבסוף חזון מפורט לבית המקדש העתידי שישכון בתוך חלוקה מחודשת של הנחלות בארץ.

על כן מבשרי הציונות ציטטו פרק זה וביססו באמצעותו את משנתם בראשית ימי שיבת ציון. הרב צבי הירש קאלישר קרא את פרקי התקומה ביחזקאל כמפת דרכים, ואת תחילת הפרחת השממה האלוקית כראיה לתחילת תהליך הגאולה: "מעט מעט תבוא גאולת ישראל": "הנה הראיתך קורא המשכיל כי ראשית הגאולה מצער תהיה, לא על ידי משיח צדקנו, כי משיח יבוא אחר מלחמת גוג, וקבוץ גלויות קדם מלחמת גוג, כאמור בקרא הנ"ל שאחרי היותם יושבים בטח בארצם יבוא גוג. ובהכרח יהיה הקבוץ זולת משיח רק על ידי המלכות...וימים האלו בטרם בוא גוג נקראו ימות המשיח, כי הימים הללו יפעלון ויסובבו שיבוא המשיח הנצחי." (דרישת ציון, עמ' יב-טו).

בדרכו של הרב קאלישר הלך גם הרב משה שמואל גלאזנר שיוצא בחריפות נגד הקולות שמתנגדים לעליה לארץ באותן השנים: "לא נביא ולא בן נביא אנכי, אבל הרגשתי היא, כי מעשיכם המכוונים לבגידה בעמכם אתם, תכשל בעזרת השי"ת. אלה שאחר אלפיים שנות גלות מכריזים בהתלהבות על השתייכותם לאומה הישראלית, הקדושה והעמלים בהגשמת הרעיון הנעלה של החזרת ארץ ישראל לעם ישראל – אלה ישובו מאליהם למקור התורה, ובהיותו בארץ ישראל יזכה רוח התורה להרחבה ולהעמקה, כפי שהבטחנו יחזקאל הנביא בפרק לו, כד-לא... הנביא יחזקאל מסתפק אפוא בשובו של עם מלא עוון ותועבה לארץ ישראל, והוא מבטיח לו תשובה דתית מוסרית על אדמת הקודש ואילו אדוני הרב פוקס, מבני בני בניו של נביא גדול זה, מעכב את ידי העם ומפריע לאחדותו בתקופה שבה הוא נוטל על עצמו ליישב את ארץ אדמת הקודש. והיא לא תצלח!" (תורה והלכה, ירושלים תשכ"א, עמ' 80).

אסיים בדברי הרב קוק בשתי התייחסויות שונות האחת שבהן נסמך הרב קוק על ההפטרה: "המעשים, רק המעשים התחייתים היותר ממשיים, הם הם הנם אשר בידם הוא לפתוח את המנעול הסגור הזה את הקץ החתום. אין לך קץ מגולה מזה (סנהדרין צח). 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל, כי קרבו לבוא' (יחזקאל לו, ח)". (אוצרות הראי"ה, חלק ד', עמ' 176).

הרב קוק אף העמיק את דבריו באגרת שבה פסוקי ספר יחזקאל מתארים את המציאות שניצנים לה הוא רואה בסביבתו: "ונגלה בפעולותיו, כפי מדת הכשרת המצבים החיצונים המכשירים את התגלותו באומה ובארץ, אל טהרו וחסנו, ומתי הגיעה עת דודים, אשר בהתחבר האומה והארץ יחד יפעל כל אחד מהם על חברו לטובה ולברכה, ולא כאשר היו בימי החשך, אין אתנו יודע עד מה. ובכן עינינו נשואות לחזות את חביוני המסתרים במקום רואים, בחזון קץ המגולה, אשר חכמים מאז הביעו: "אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: "ואתם הרי ישראל, ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא". "ופנית אליכם ונעבדתם ונזרעתם, והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כולה, ונושבו הערים והחרבות תבנינה, והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם כקדמותיכם והטיבתי מראשתיכם, וידעתם כי אני ד'". (אגרות חמדה, פרק א, הקדמה לשבת הארץ)

ראינו כי נבואת יחזקאל בעיניהם של הרב קאלישר, הרב גלאזנר והרב קוק החלה להתגשם כבר בשנים שלפני קום המדינה, על אחת כמה וכמה בעת הזאת. בתפילה שנוכה להמשיך ולחזות בהתגשמות דברי הנביאים במהרה בימינו. אמן.